

**บทเรียนการขับเคลื่อนการเรียนรู้โดยใช้โครงการคุณธรรม 4 มิติ
ตามรูปแบบโครงการคุณธรรมทั้งระบบของโรงเรียนวิสุทธิรังษี
จังหวัดกาญจนบุรี**

**The use of 4 dimensional morality project to encourage learning process
according to the morality project of Visuttharangsi School
in Kanchanaburi province.**

หงษ์ดี ศรีเสน¹, ณัฐกาญจน์ สุภาพงษ์¹, ทศนีย์ นิลผึ้ง¹, อภิษฐา สวานเข้ม² และอรรรณพ เยื้องไธสง^{3*}
Hongdee Srisen¹, Nattakan Supapong¹, Tassanee Nilphung¹, Apita Suankhem²
and Annop Yiengthaisong^{3*}

(วันรับบทความ : 25 มิถุนายน 2563/วันแก้ไขบทความ : 5 สิงหาคม 2563/วันตอบรับบทความ : 3 กันยายน 2563)

(Received Date : June 25, 2020, Revised Date : August 5, 2020, Accepted Date : September 3, 2020)

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาการขับเคลื่อนการเรียนรู้โดยใช้โครงการคุณธรรม 4 มิติ ตามรูปแบบโครงการคุณธรรมทั้งระบบของโรงเรียนวิสุทธิรังษี จังหวัดกาญจนบุรี แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การศึกษาผลการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 96 ราย ซึ่งเป็นตัวแทนของโครงการคุณธรรมจำนวน 101 โครงการ การประมาณค่าสัดส่วนของประชากรกลุ่มตัวอย่างและการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการกำหนดโควตา (Quota sampling) ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และส่วนที่ 2 เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อศึกษาแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการขับเคลื่อนกิจกรรม โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth Interview) และการประชุมกลุ่ม (Group Discussion) ด้วยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 6 ราย จากตัวแทนนักเรียนโครงการที่ได้รับรางวัลชนะเลิศในแต่ละระดับชั้น

ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินโครงการตามรูปแบบโครงการคุณธรรมทั้งระบบมีโครงการที่ขับเคลื่อนโดยผู้เรียนเกิดขึ้นจำนวน 101 โครงการ โดยกว่าร้อยละ 35.65 เป็นการดำเนินการโดยน้อมนำพระบรมราโชบายในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางในการขับเคลื่อน ซึ่งผลในการขับเคลื่อนผ่าน

¹ โรงเรียนวิสุทธิรังษี จังหวัดกาญจนบุรี

Visuttharangsi school , Kanchanaburi Province

² สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8

The Secondary Educational Service Area Office 8

³ สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Human and Social Development Program, Graduate School, Chulalongkorn University

* ผู้ติดต่อหลัก (Corresponding Author) E-mail: Annop.ra.mu@gmail.com

กระบวนการเรียนรู้แบบโครงการคุณธรรมเป็นฐานเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และกระบวนการจิตอาสา โดยรวมประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด (4.41) ผลการขับเคลื่อนที่มากที่สุด ได้แก่ ผู้เรียนตระหนักว่า ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากโครงการสามารถนำไปพัฒนาตนเองและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (4.71) รองลงมา คือ ผู้เรียนตระหนักว่าโครงการคุณธรรมของชั้นเรียนใช้แก้ปัญหาได้จริง (4.63) และผู้เรียน เกิดความตระหนักว่าคุณธรรม จริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน (4.60) ตามลำดับ โดยแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการขับเคลื่อนกิจกรรม ได้แก่ (1) การปรับรูปแบบการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ นักเรียนสามารถเลือกกิจกรรมได้อย่างอิสระ มีความหลากหลายของช่วงวัย และสามารถแสดงความสามารถ ของตนได้อย่างเต็มศักยภาพ (2) ความหลากหลายของหลักสูตร เพื่อสร้างความเท่าเทียมและการมีส่วนร่วม ของนักเรียนต่างศาสนาในการร่วมกิจกรรมแบบบูรณาการหลักคำสอนร่วมกัน และ (3) การขยายผลการ ดำเนินการสู่ระดับชุมชน เพื่อให้นักเรียนสามารถขยายผลการดำเนินงานเพื่อเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรอบ ในฐานะการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างนักเรียน โรงเรียน และชุมชน

คำสำคัญ : โครงการคุณธรรม 4 มิติ, นวัตกรรมการเรียนรู้, การเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน

Abstract

This study utilizes of 4 dimensional morality project according to Visuttharangsri school to encourage students' learning process. The study can be divided into 2 parts: quantitative research and qualitative research. Quantitative Research is used in acquiring the information from 96 selected samples from 101 different morality projects. Quota sampling is utilized during sample selection process. Questionnaires are also part of research tools before being analyzed to percentage, mean and standard deviation. On the other hand, qualitative research is utilized to find out possible improvements of this project. The information can be obtained from in depth interview and group discussion including 6 participants selected from purposive sampling method in which all of them are award winners of different grade.

The study found that more than 35.65% of 101 projects implements the royal policies created by King Vajiralongkorn. Concerning with the research result after encouraging students' learning progress from morality project in order to cultivate morality and volunteering spirits, the project is succeeded in excellent level (4.41). Focusing on project achievement, the students could realize that they can use what they have learned from the project in their daily lives (4.72). The students could also acquire different strategies in solving their personal problems after passing the project (4.63) and realized the importance of morality (4.60). There are two weakness that can be further improved. First of all, students should have more options and freedom to choose their interested activities regarding to age variation and students' best performance at their maximum capacities. Secondly, the activities should be more available to non-buddhist students so that they can participate in. Thirdly, the connections should be built among students, school and community in order to introduce the project to the communities.

Keyword : 4 Dimensional morality project, Innovative Teaching, Project-Based Learning

บทนำ

คุณธรรมจริยธรรม เป็นค่านิยมหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงและเข้ามามีส่วนสำคัญในกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมมาอย่างช้านาน ซึ่งไม่เพียงแต่ประเทศไทยเท่านั้นที่ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่พลเมืองของประเทศ หากแต่ในหลายประเทศทั้งในเอเชีย ยุโรป อเมริกาเหนือ และแปซิฟิกใต้ล้วนแล้วแต่มีการปลูกฝังด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับพลเมืองของประเทศในรูปแบบที่แตกต่างกันภายใต้บริบททางศาสนา การเมือง และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ จึงส่งผลให้ในแต่ละประเทศมีจุดเด่นด้านคุณธรรมพื้นฐานที่แตกต่างกันออกไป (Chongsatitoyo and Sukapirom, 2010) แต่อย่างไรก็ดีสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษา ยังคงเป็นสถาบันทางสังคมที่ทุกประเทศล้วนให้ความสำคัญในกระบวนการหล่อหลอมและปลูกฝังให้เด็กและเยาวชน เพื่อให้เจริญเติบโตพร้อมสำหรับการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมและประชากรคุณภาพของโลก

สำหรับประเทศไทย นโยบายด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้ถูกบรรจุไว้ในนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนแม่บทสำหรับการพัฒนาประเทศในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่กำหนดจุดเน้นในการพัฒนาประชาชนในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม ระเบียบวินัย และมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม (Office of the National Economics and Social Development Council, 2016) รวมทั้งมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2559 ได้มีมติเห็นชอบแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ซึ่งนับเป็นแผนแม่บทด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมฉบับแรกของประเทศไทย (National Moral Promotion Committee, 2016) ทั้งนี้สำหรับการขับเคลื่อนคุณธรรมจริยธรรมสำหรับประเทศไทย จากผลการศึกษาคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของสถาบันทางสังคมที่แตกต่างกันออกไปตามรูปแบบและวิธีการดำเนินการ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการเมือง ชุมชน องค์กรธุรกิจ และสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาที่มีความสำคัญต่อกระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในทุกรูปแบบสำหรับเด็กและเยาวชน ด้วยเหตุนี้สถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในกระบวนการกล่อมเกลาให้เยาวชนของประเทศถึงพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม และงานด้านจิตอาสาหรือจิตสาธารณะนับเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ถูกนำมากล่าวถึงควบคู่กับคุณธรรมจริยธรรม

โรงเรียนวิสุทธิรังษี จังหวัดกาญจนบุรี ในฐานะที่มีบทบาทเป็นองค์กรด้านการศึกษามีตระหนักรู้ต่อความสำคัญและแนวทางการขับเคลื่อนประเด็นดังกล่าวให้กับผู้เรียน โดยเริ่มกระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และจิตอาสา สำหรับคณะครูและนักเรียนมาอย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากโรงเรียนมีลักษณะเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ประจำจังหวัด จึงได้พัฒนารูปแบบการดำเนินโครงการเพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบททางสังคมของโรงเรียน โดยใช้ชื่อว่า “โครงการคุณธรรม 4 มิติ” ซึ่งเป็นกระบวนการขับเคลื่อนโครงการคุณธรรมทั้งระบบโรงเรียนที่ผสมผสานมิติทางด้านเศรษฐกิจพอเพียง มิติด้านคุณธรรมจริยธรรม มิติด้านอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมิติด้านพระบรมราโชบายในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว มาเป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการคุณธรรมของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ประเด็นปัญหาในการดำเนินโครงการเริ่มต้นจากกระบวนการพิจารณาต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นรอบตัวของผู้เรียนเองเป็นพื้นฐาน อันนำมาสู่ความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ และความสนใจในการแก้ไขปัญหาที่ร่วมกันวิเคราะห์ขึ้น การดำเนินการดังกล่าวจึงมีรูปแบบเป็นการดำเนินการเชิงรุกในการแก้ปัญหา โดยมีผู้เรียน

เป็นตัวตั้ง กอปรกับการที่ผู้เรียนได้เป็นผู้ลงมือปฏิบัติจึงเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างจากรูปแบบการเรียนรู้ในห้อง จึงอาจกล่าวได้ว่าโครงการคุณธรรม 4 มิติ เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการทำมา การสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม และจิตอาสาให้กับผู้เรียน และสามารถขยายผลการดำเนินการให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนของผู้เรียนและชุมชนภายนอกต่อไป (Thitavamsa, 2016) และนำมาสู่การพัฒนา นวัตกรรมด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และจิตอาสาที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของโรงเรียน สอดคล้องไปกับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยการใช้โครงการเป็นฐาน (Project-Based Learning : PBL)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลการขับเคลื่อนการเรียนรู้โดยใช้โครงการคุณธรรม 4 มิติ ตามรูปแบบโครงการคุณธรรม ทั้งระบบของโรงเรียนวิสุทธิรังษี จังหวัดกาญจนบุรี และแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการขับเคลื่อนกิจกรรม

ทบทวนวรรณกรรม

การเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน (Project-Based Learning : PBL)

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเข้มข้นในศตวรรษที่ 21 ได้ส่งผลให้รูปแบบการดำเนินชีวิต และวิถีปฏิบัติของประชากรโลกต้องเตรียมการรับมือกับสภาวะการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในทุกมิติ กระบวนการ จัดการศึกษานับเป็นรูปแบบหนึ่งที่มีความสำคัญเนื่องด้วยมีบทบาทในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้มีความพร้อมต่อการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น สถาบันด้านการศึกษาก็ให้ความสำคัญกับรูปแบบ การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนไม่เพียงแต่ “การเรียนรู้เพื่อรู้” เท่านั้น หากแต่ต้องสามารถนำความรู้ และทักษะที่ได้รับนั้นไปประยุกต์ใช้ ประทับใจ และแก้ปัญหาสำหรับตนเอง ชุมชน และประเทศชาติได้ (Office of the Education Council, 2012)

การเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน (PBL) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เริ่มได้รับความนิยม และถูกกล่าวถึงมากยิ่งขึ้น ด้วยรูปแบบการดำเนินการที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริงและเชื่อมโยงบริบท สภาพแวดล้อมและชุมชน กระบวนการเรียนรู้รูปแบบดังกล่าวจะเน้นลดการบรรยายจากครูผู้สอน สู่งานปฏิบัติให้ผู้เรียนได้ทำปฎิบัติและฝึกฝนในการดำเนินกิจกรรมของผู้เรียน เน้นกระบวนการตั้งคำถามกับประเด็น ที่ผู้เรียนให้ความสนใจ แสวงหาความรู้ การออกแบบ และการลงมือปฏิบัติควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ โดย เชื่อมโยงทักษะต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนเข้าด้วยกัน โดยครูผู้สอนจะมีบทบาทในการช่วยวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลที่ได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรม จึงนับได้ว่า PBL เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อย่างแท้จริง และเป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตาม ศักยภาพ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (The government gazette, 1999) ในการเน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ กระบวนการที่โดดเด่นอีกประการ คือ กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน (PBL) ประสบผลสำเร็จ การเรียนรู้แบบร่วมมือนับเป็นการเรียนรู้ที่แตกต่างจากรูปแบบการเรียนรู้โดยทั่วไปในอดีตที่เน้นความสัมพันธ์ ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับบทเรียน กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน เป็นสำคัญ ทั้งนี้ Johnson and Johnson (1994) แบ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

(1) การแข่งขัน (2) ต่างคนต่างเรียน และ (3) การร่วมมือกัน โดยลักษณะการแข่งขัน และต่างคนต่างเรียน นับเป็นปฏิสัมพันธ์ที่พบได้ในการเรียนทั่วไป หากแต่ลักษณะแบบการร่วมมือกันหรือการช่วยกันเรียนรู้นั้นเป็นการพัฒนาทักษะทางสังคมและการทำงานร่วมกับผู้อื่นให้กับผู้เรียนไปพร้อมกับการเรียนรู้ (Thongaim, 2018) แต่อย่างไรก็ดีภายใต้สังคมที่มีการแข่งขันอย่างเข้มข้นในปัจจุบัน การเรียนที่เน้นการแข่งขัน และต่างคนต่างเรียนก็เป็นลักษณะที่พบเห็นได้ในวิถีปฏิบัติหรือโลกแห่งความเป็นจริง การเรียนรู้ทั้ง 3 ลักษณะจึงสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกขณะและสถานศึกษา ก็มีบทบาทในการพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมรับการเผชิญกับโลกแห่งความเป็นจริงได้ทุกเมื่อ การบูรณาการรูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเข้าไปในการเรียนการสอนนั้นจึงเป็นการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม การสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบตัว ชุมชน และสังคมโดยรอบ อันเป็นการฝึกให้ผู้เรียนสามารถเป็นผู้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และเปิดโลกทัศน์ของผู้เรียนที่แตกต่างจากการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพราะผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันย่อมทำให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของผู้เรียนในกลุ่มด้วยกัน

ทั้งนี้ อดัม ทองอิม ได้สรุปลักษณะเด่นสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน 4 ประการ ได้แก่ (1) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ เพราะผู้เรียนจะต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ซึ่งในกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ผู้เรียนจะต้องมีการวางแผน ออกแบบการดำเนินงานอย่างเป็นระบบซึ่งสอดคล้องไปกับโลกในยุคโลกาภิวัตน์ที่การแสวงหาความรู้ในปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่ในเฉพาะห้องเรียนหรือครูผู้สอนเท่านั้น (2) การพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ ผ่านกระบวนการระดมความคิดของสมาชิกภายในกลุ่มที่มีความหลากหลาย (3) การพัฒนาทักษะทางอารมณ์ เพราะกระบวนการกลุ่มมักต้องเผชิญกับความเห็นที่ที่หลากหลาย ความเห็นที่ไม่ลงตัว ด้วยเหตุนี้ผู้เรียนจึงต้องอาศัยทักษะในการบริหารจัดการอารมณ์ให้เหมาะสมเพื่อการดำเนินงานของกลุ่มสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ และ (4) การพัฒนาทักษะทางการสื่อสาร ในกระบวนการจัดทำโครงงานไม่เพียงแต่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กำหนดปัญหา การออกแบบ การแสวงหาความรู้เพิ่มเติม และการลงมือปฏิบัติเท่านั้น แต่กระบวนการโครงงานนั้นได้รวมการนำเสนอเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ ผู้เรียนจึงสามารถพัฒนาทักษะการสื่อสารเพื่อนำเสนอผลการดำเนินการเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การนำเสนอด้วยวาจา สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อสารสนเทศ (Thongaim, 2018) อีกทั้งในการลงมือปฏิบัติยังต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบตัว และบุคคลภายนอกจึงเป็นการพัฒนาทักษะทางการสื่อสารสำหรับผู้เรียนที่ครบทุกรูปแบบ

ด้วยเหตุนี้แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับความนิยม เพื่อนำมาออกแบบสำหรับการจัดการเรียนรู้เชื่อมโยงกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ และผู้เรียนในระดับที่ต่างกันออกไป อาทิ การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาการคิดสำหรับเด็กปฐมวัย (Samahito, 2018) การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับวิชาคอมพิวเตอร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (Praphin et. al., 2019) หรือการจัดการเรียนรู้ร่วมกับวิชาคณิตศาสตร์ สำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา (Chaisawat, 2019) เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาและการพัฒนาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนได้สูงขึ้น จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการคิดวิเคราะห์ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน จนอาจกล่าวได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน ให้ผลการเรียนรู้ด้านสาระวิชาได้ดีกว่าวิธีการจัดการเรียนรูแบบบรรยาย (Phanpet et. al., 2019)

โครงการคุณธรรม (Moral Project)

โครงการคุณธรรม หรือโครงการความดีเป็นนวัตกรรมทางการเรียนรู้ที่ขับเคลื่อนกระบวนการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการปลูกฝังการเป็นจิตอาสาหรือจริยธรรมให้กับผู้เรียนในเชิงรุก (Thitavamsa, 2016) การดำเนินการมีลักษณะสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning : PBL) ที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์จากสภาพปัญหาที่อยู่รอบตัวและจากการริเริ่มตามความสนใจของผู้เรียนเป็นพื้นฐาน จนนำมาสู่กระบวนการแสวงหาความรู้ การออกแบบแนวทางการแก้ไข การดำเนินการประเมินผลและสรุปผล การปรับปรุงแก้ไข และการนำเสนอโครงงาน กระบวนการดังกล่าวจึงสามารถพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนได้ในทุกด้านของการดำเนินการ

ลักษณะเด่นของโครงการคุณธรรมนอกเหนือจากประการต่าง ๆ ข้างต้นแล้ว คือกระบวนการดำเนินการแก้ปัญหา หรือขับเคลื่อนโครงงานมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนโครงการตามหลักเหตุและผล โดยเหตุผลเชิงจริยธรรม จะเป็นเหตุผลสำคัญสำหรับกระบวนการตัดสินใจของผู้เรียนในการเลือกที่จะกระทำหรือแสดงพฤติกรรมของแต่ละบุคคลในกระบวนการกลุ่ม ด้วยเหตุนี้เหตุผลที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา หรือการขับเคลื่อนระหว่างดำเนินการของผู้เรียนจึงเป็นตัวสะท้อนถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของผู้เรียนที่เกิดขึ้น รวมไปถึงพัฒนาการทางด้านสติปัญญาและพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้โดยใช้โครงงานคุณธรรมเป็นฐานจึงเป็นจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะทางด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนเพื่อการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมให้สูงขึ้น และผู้เรียนก็จะมีพฤติกรรมจริยธรรมที่สูงขึ้นด้วยเช่นกัน สอดคล้องไปกับคุณลักษณะด้านศีลธรรมของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (Netwong, 2016) นอกจากนี้โครงงานคุณธรรมเป็นโครงงานที่สามารถร่วมประสานกับโครงงานรูปแบบอื่น ๆ เช่น โครงงานการสำรวจ โครงงานการทดลอง หรือโครงงานการผลิตสื่อและเทคโนโลยี ดังผลการศึกษาการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมโดยวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคกลุ่มสืบสอบและใช้โครงงานคุณธรรมเป็นฐานที่พบว่า โครงงานคุณธรรมส่วนใหญ่มีการบูรณาการร่วมกับโครงงานประเภทอื่น ๆ เนื่องจากเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้เทคนิคกลุ่มสืบสอบเช่นเดียวกันในการสำรวจและรวบรวมข้อมูล การหาข้อเท็จจริง และการลงมือปฏิบัติ ซึ่งส่วนใหญ่โครงงานคุณธรรมจะอยู่ในลักษณะงานจิตอาสาในรูปแบบต่าง ๆ (Netwong, 2013) ด้วยเหตุนี้โครงงานคุณธรรมจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เพียงการเน้นกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่ดำเนินการขึ้นเพื่อแก้ปัญหาให้กับสังคมโดยรอบในลักษณะจิตอาสาของผู้ดำเนินการไปในตัว

โครงการคุณธรรม 4 มิติ (4-dimensional morality project)

จากแนวคิดรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning : PBL) และโครงการคุณธรรม (Moral Project) โรงเรียนวิสุทธิรังษี จังหวัดกาญจนบุรี จึงนำแนวคิดดังกล่าวข้างต้นมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นและใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการร่วมกันทั้งระบบโรงเรียน โดยการกำหนดกรอบการดำเนินกิจกรรมโครงงานออกเป็น 4 มิติ ได้แก่ มิติทางด้านเศรษฐกิจพอเพียง มิติด้านคุณธรรมจริยธรรม มิติด้านอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมิติด้านพระบรมราชาบายในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

กระบวนการดำเนินกิจกรรมเริ่มจากการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน แนวคิดของโครงการคุณธรรม และแนวคิดของโครงการคุณธรรม

4 มิติ เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษากิจกรรมและถ่ายทอดแนวคิดให้กับนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แล้วจึงสร้างกระบวนการเรียนรู้สำหรับนักเรียนในลำดับถัดไป โดยเริ่มจาก (1) กระบวนการเรียนรู้สภาพปัญหารอบตัว (2) การสร้างความตระหนักต่อสภาพปัญหา (3) การแสวงหาแนวทางเพื่อการแก้ปัญหา (4) การเลือกหลักการและแนวคิดในการแก้ไขเพื่อวางแผนการดำเนินงานจาก 4 มิติที่กล่าวข้างต้น และ (5) การขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อการแก้ปัญหา โดยในระยะแรกของการดำเนินโครงการจะมีลักษณะของประเด็นปัญหาที่ขับเคลื่อนในลักษณะแบบขั้นเรียนที่ผ่านกระบวนการศึกษาและลงมติของนักเรียนภายในห้องเรียน เพื่อเลือกประเด็นปัญหาที่ต้องการขับเคลื่อน โดยมีครูที่ปรึกษาของแต่ละชั้นเรียนเป็นผู้คอยให้คำปรึกษาและแนะนำตลอดระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม ทั้งนี้เมื่อการขับเคลื่อนกิจกรรมครบระยะเวลาที่กำหนด จึงมีกระบวนการรวบรวมผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นเป็นรายงานโครงการคุณธรรมในแต่ละห้องเรียน โดยโรงเรียนจัดให้มีตลาดนัดคุณธรรมขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนผลการดำเนินกิจกรรมของแต่ละโครงการ และแต่ละระดับชั้น ซึ่งการแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นจะไม่เป็นเพียงการแลกเปลี่ยนผลของความสำเร็จหรือเพื่อการแข่งขันเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนแนวคิดที่มีความหลากหลายในเชิงการแก้ปัญหา เช่น กิจกรรมหรือสภาพปัญหาที่ผู้เรียนค้นพบประเด็นเดียวกัน อาจใช้กิจกรรมในการขับเคลื่อนหรือการเชื่อมโยงกับหลักการและมิติที่ใช้แตกต่างกัน เป็นต้น และในกระบวนการคัดเลือกโครงการเพื่อเป็นต้นแบบโครงการคุณธรรมที่มีความโดดเด่นในแต่ละระดับชั้น โรงเรียนจัดให้มีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้โครงการคุณธรรมเป็นคณะกรรมการเพื่อเสนอแนะต่อนักเรียนในการดำเนินงานและการขับเคลื่อนกิจกรรมต่อไปในอนาคต

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาผลการขับเคลื่อนการเรียนรู้โดยใช้โครงการคุณธรรม 4 มิติ ตามรูปแบบโครงการคุณธรรมทั้งระบบโรงเรียนของโรงเรียนวิสุทธิรังษี จังหวัดกาญจนบุรี ที่ผสมมิติทางด้านเศรษฐกิจพอเพียง มิติด้านคุณธรรมจริยธรรม มิติด้านอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมิติด้านพระบรมราชาบายในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการคุณธรรม โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ออกแบบและขับเคลื่อนกิจกรรมในลักษณะกลุ่มหรือห้องเรียน จำนวนห้องเรียนละ 1 โครงการ จากนั้นนำผลการดำเนินการที่ได้จัดนิทรรศการเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านผลการดำเนินการ สภาพปัญหาและอุปสรรค และข้อค้นพบที่ได้รับจากการดำเนินการในลักษณะของตลาดนัดคุณธรรม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนที่ดำรงตำแหน่งประธานโครงการคุณธรรมแต่ละห้องเรียน จำนวน 101 โครงการ โดยได้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนจำนวน 96 ราย การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการประชุมกลุ่ม จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 6 ราย จากโครงการที่ได้รับรางวัลชนะเลิศในแต่ละระดับชั้น ประจำปีการศึกษา 2562

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาผลการขับเคลื่อนการเรียนรู้โดยใช้โครงการคุณธรรม 4 มิติ ตามรูปแบบโครงการคุณธรรมทั้งระบบโรงเรียนของโรงเรียนวิสุทธิรังษี จังหวัดกาญจนบุรี

โดยเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนจำนวน 96 คน เป็นตัวแทนของโครงการคุณธรรม จำนวนโครงการละ 1 คน จากจำนวน 101 โครงการ ซึ่งได้จากการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970) ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการกำหนดโควตา (Quota sampling) โดยใช้แบบสอบถามปลายปิด (Close-ended Question) เป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งครอบคลุมผลการดำเนินโครงการทางด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน ความรู้ความเข้าใจ และความพึงพอใจต่อรูปแบบการดำเนินกิจกรรม โดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ และการแปลผลแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Likert scale) ได้แก่ คะแนนเฉลี่ยในระดับที่น้อยที่สุด (1.00 – 1.80) ระดับน้อย (1.81 – 2.60) ระดับปานกลาง (2.61 – 3.40) ระดับมาก (3.41– 4.20) และระดับมากที่สุด (4.21 – 5.00)

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการขับเคลื่อนกิจกรรม โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth Interview) และการประชุมกลุ่ม (Group Discussion) ด้วยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากโครงการที่ได้รับรางวัลชนะเลิศในแต่ละระดับชั้น จำนวน 6 ราย

ผลการวิจัย

1. โรงเรียนวิสุทธิรังษี จังหวัดกาญจนบุรี มีจำนวนโครงการที่ผู้เรียนดำเนินการขึ้นทั้งสิ้น จำนวน 101 โครงการ กวาร์ร้อยละ 35.65 เป็นการดำเนินการโดยน้อมนำพระบรมราโชบายในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนโครงการ โดยมีการดำเนินการในลักษณะห้องเรียนละ 1 โครงการ จำแนกเป็นมิติที่ 1 ด้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 18 โครงการ มิติที่ 2 ด้านคุณธรรมจริยธรรม จำนวน 24 โครงการ มิติที่ 3 ด้านอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ จำนวน 23 โครงการ และมิติที่ 4 ด้านพระบรมราโชบายในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว จำนวนทั้งสิ้น 36 โครงการ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการดำเนินโครงการของผู้เรียนจำแนกตามระดับชั้นและมิติการดำเนินงาน

ระดับชั้น	มิติที่ 1	ร้อยละ	มิติที่ 2	ร้อยละ	มิติที่ 3	ร้อยละ	มิติที่ 4	ร้อยละ	รวม
มัธยมศึกษาปีที่ 1	2	11.76	5	29.41	3	17.65	7	41.18	17
มัธยมศึกษาปีที่ 2	4	23.53	3	17.65	3	17.65	7	41.18	17
มัธยมศึกษาปีที่ 3	4	23.53	4	23.53	4	23.53	5	29.41	17
มัธยมศึกษาปีที่ 4	2	11.76	5	29.41	5	29.41	5	29.41	17
มัธยมศึกษาปีที่ 5	4	23.53	2	11.76	3	17.65	8	47.06	17
มัธยมศึกษาปีที่ 6	2	12.50	5	31.25	5	31.25	4	25.00	16
รวม	18	17.82	24	23.76	23	22.77	36	35.65	101

2. ผลการดำเนินการขับเคลื่อนโครงการคุณธรรมทั้ง 4 มิติ ตามรูปแบบโครงการคุณธรรมทั้งระบบ โรงเรียน มีผลการดำเนินการที่ประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด (4.41) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดถึงผลการขับเคลื่อนโครงการคุณธรรมฯ พบว่า ผู้เรียนตระหนักว่าความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากโครงการสามารถนำไปพัฒนาตนเองและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้มากที่สุด (4.71) รองลงมาได้แก่ ผู้เรียนตระหนักว่าโครงการคุณธรรมของชั้นเรียนใช้แก้ปัญหาได้จริง (4.63) และผู้เรียนเกิดความตระหนักว่าคุณธรรม จริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน (4.60) ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการขับเคลื่อนโครงการคุณธรรม 4 มิติ ตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม

ผลการดำเนินงาน	mean	S.D.	แปรผล
1. ผู้เรียนเกิดความตระหนักว่าคุณธรรม จริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน	4.60	.656	มากที่สุด
2. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์ของโครงการคุณธรรม	4.48	.794	มากที่สุด
3. ผู้เรียนตระหนักว่าการทำโครงการคุณธรรม, การแบ่งพื้นที่รับผิดชอบ เกิดประโยชน์ต่อตัวนักเรียน	4.51	.680	มากที่สุด
4. ผู้เรียนตระหนักว่าโครงการคุณธรรมของชั้นเรียนใช้แก้ปัญหาได้จริง	4.63	.634	มากที่สุด
5. การทำโครงการคุณธรรมส่งเสริมความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ	4.51	.710	มากที่สุด
6. การทำโครงการคุณธรรมช่วยปลูกฝังนิสัย การรักความสะอาด ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลา และความพอเพียง	4.42	.705	มากที่สุด
7. โครงการคุณธรรมปลูกฝังนิสัยการทำคุณประโยชน์ให้กับส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน	4.47	.767	มากที่สุด
8. ผู้เรียนมีความพึงพอใจในความรับผิดชอบต่อการพัฒนาพื้นที่ที่ได้รับมอบหมาย	4.32	.839	มากที่สุด
9. ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจจะตั้งใจสร้างคุณงามความดีต่อตนเองและสังคม	4.49	.845	มากที่สุด
10. ผู้เรียนตระหนักว่าความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากโครงการสามารถนำไปพัฒนาตนเองและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.71	.560	มากที่สุด
รวม	4.41	.568	มากที่สุด

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการขับเคลื่อนกิจกรรมโครงการคุณธรรมทั้ง 4 มิติ ตามรูปแบบโครงการคุณธรรมทั้งระบบโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ตัวแทนนักเรียนโครงการคุณธรรมที่ได้รับรางวัลชนะเลิศในแต่ละระดับชั้น จำนวน 6 ราย มีประเด็นที่ค้นพบจากการศึกษาวิจัยดังนี้

1) รูปแบบการดำเนินกิจกรรม

เนื่องด้วยการขับเคลื่อนกิจกรรมโครงการคุณธรรมทั้งระบบของโรงเรียนมีลักษณะประเด็นการขับเคลื่อนแบบห้องเรียน ที่แม้ว่าจะเป็นการลงความเห็นของนักเรียนในชั้นเรียน เพื่อเลือกประเด็นที่สนใจ

ในการแก้ปัญหา แต่ด้วยความสนใจของนักเรียนที่มีความหลากหลายเกือบกับประเด็นที่เลือกของแต่ละชั้นเรียน มีเพียง 1 ประเด็น ซึ่งอาจไม่สามารถตอบโจทย์ความสนใจของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ กระบวนการขับเคลื่อนโครงการคุณธรรมทั้งระบบฯ จึงสามารถปรับรูปแบบให้เกิดการรวมกลุ่มร่วมในระดับชั้น ของแต่ละระดับ หรือในระดับโรงเรียน โดยให้นักเรียนแบ่งประเด็นความสนใจและสามารถเลือกในประเด็น ที่มีความสนใจอย่างอิสระในลักษณะของชมรมหรือกิจกรรมชุมชน ทั้งนี้ไม่เพียงเป็นการให้นักเรียนสามารถ เลือกกิจกรรมที่มีความสนใจตามปัจเจกบุคคล หากแต่ยังช่วยให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน ที่หลากหลายห้องเรียน หลากหลายระดับชั้น อันเป็นส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์ทางสังคม และสามารถแสดงศักยภาพของนักเรียนที่มีความสนใจได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

“...เพื่อนในห้องแต่ละคนมีความสนใจไม่เหมือนกัน บางคนสนใจวิชาการ บางคนสนใจกีฬา บางคนสนใจเรื่องหนังสือ พอต้องมาทำงานในเรื่องเดียวกันทั้งหมด บางคนก็ไม่อยากทำเพราะอาจไม่ถนัด หรือไม่ก็เห็นคนทำเยอะแล้วก็ไม่อยากแสดง ความคิดเห็นเพิ่มเพราะกลัวคนอื่นไม่เห็นด้วย...” (ตัวแทนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น (1), สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2562)

“...จริง ๆ แล้วเรามีกิจกรรมจิตอาสาแบบนี้ในลักษณะของชุมชนอยู่แล้ว แต่อาจไม่ได้เน้นจริงจังมาก แล้วก็ไม่ได้นำกิจกรรมอะไรพวกนี้เข้ามาใช้จัดการ กับกิจกรรมของชุมชน ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นนี้ก็ทำให้เราได้เรียนรู้ แต่ถ้าจัดกิจกรรมให้ แบบนี้ในลักษณะแบบชุมชนน่าจะทำให้เพื่อน ๆ มีตัวเลือกที่กว้างกว่า แล้วก็น่าจะ ได้เจอเพื่อน ๆ น้อย ๆ ที่กว้างกว่าด้วย...” (ตัวแทนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย , สัมภาษณ์ (1), 22 พฤศจิกายน 2562)

2) ความหลากหลายของหลักสูตร

ด้วยบริบทของโรงเรียนและสังคมที่มีความหลากหลายในการนับถือศาสนา โรงเรียนจึงมีนักเรียน ที่นับถือศาสนาที่มีความหลากหลาย ซึ่งแต่ละศาสนาล้วนแล้วแต่มีหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้ศาสนิกชนของตน เป็นคนดี และมีคุณธรรมเป็นพื้นฐาน แต่อย่างไรก็ดีด้วยความแตกต่างทางศาสนาย่อมมีหลักสูตร และแนวปฏิบัติที่แตกต่างกัน ซึ่งนับเป็นประเด็นที่มีความเปราะบางของปัจเจกบุคคลในสังคมรวมทั้งกลุ่ม นักเรียนในโรงเรียน การขับเคลื่อนโครงการคุณธรรมทั้งระบบฯ จึงต้องอาศัยการออกแบบเพื่อรองรับความ หลากหลายในประการดังกล่าวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเปิดโอกาสให้มีการรวมกลุ่มทางศาสนา หรือ กระบวนการส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนของเพื่อนนักเรียนที่มีศาสนาที่แตกต่างเพื่อให้เกิดการเชื่อม หลักรวมให้มีความสอดคล้องซึ่งกันและกัน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นผู้ติดตามและให้ข้อเสนอแนะในการ ดำเนินงาน อย่างไรก็ตามการขับเคลื่อนโดยไม่ละเลยซึ่งประเด็นของความแตกต่างทางศาสนา ดังกล่าวนี้นับเป็น สิ่งสำคัญที่ไม่เป็นกันก็คิดกันการแสดงออกทางศาสนาที่นักเรียนนับถือบนพื้นฐานสิทธิและเสรีภาพในการนับถือ ศาสนา หากแต่เมื่อสามารถเชื่อมโยงให้เกิดความหลากหลายและบริหารจัดการกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ จะเป็นโอกาสที่ดีสำหรับการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจในศาสนาอื่น ๆ ในประเทศ เพื่อลดความ ขัดแย้งที่อาจเกิดจากความไม่เข้าใจหรือความไม่รู้หลักของศาสนาอื่น ๆ ในอนาคตได้อีกด้วย

“...ในห้องมีคนที่นั่งถือศาสนาคริสต์ ที่ตอนต้องทำกิจกรรมร่วมกับเขาก็ให้ความร่วมมือ แต่พวกเราบางทีก็ไม่ว่ากิจกรรมบางอย่างเขาจะทำได้ไหม แบบพอเรามีกิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนาที่เราทำกัน ก็ไม่ว่าเขาทำด้วยได้ไหม ชัดอะไรกับศาสนาเขาหรือเปล่า...” (ตัวแทนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (2), สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2562)

“...หลักธรรมที่นำมาใช้ส่วนใหญ่มาจากศาสนาพุทธ เพราะเป็นศาสนาที่เราส่วนใหญ่นับถือมากที่สุด แต่ก็เพื่อศาสนาอื่น ๆ ที่อยู่ในห้อง อยู่ในกลุ่ม ซึ่งคิดว่าแต่ละศาสนาน่าจะพอมีจุดเชื่อมหลักธรรมเข้าด้วยกันได้ ทุกคนจะได้รู้สึกว่าได้แสดงออกและมีตัวตน...” (ตัวแทนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, สัมภาษณ์ (2), 22 พฤศจิกายน 2562)

3) การขยายผลการดำเนินการสู่ชุมชน

เนื่องด้วยการดำเนินกิจกรรมของนักเรียนในหลายกลุ่มและหลายระดับชั้นเป็นการขับเคลื่อนกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในชุมชนของนักเรียนเอง กอปรกับการขับเคลื่อนบางโครงการมีความทับซ้อนของกิจกรรมภายในโรงเรียน ด้วยเหตุนี้เพื่อให้เกิดคุณประโยชน์สูงสุดในการดำเนินงานและเป็นการบ่มเพาะให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสร้างสังคมให้ดียิ่งขึ้น จึงควรพัฒนาให้โครงการที่มีความพร้อมสามารถขยายผลการดำเนินงานสู่ชุมชนของนักเรียนเอง โดยต้องอาศัยความร่วมมือกับภาคีของชุมชนในการให้ความสนับสนุนกิจกรรมของนักเรียน และการเสนอแนะสำหรับกิจกรรมที่จัดขึ้นให้มีความเหมาะสมซึ่งโครงการที่สามารถขยายผลและเกิดประโยชน์ต่อชุมชน อาทิ โครงการการแก้ปัญหาสารเสพติด โครงการสอนหนังสือน้องเล็ก โครงการแก้ปัญหาเด็กติดเกมส์ เป็นต้น ซึ่งหากสามารถขยายผลกิจกรรมสู่ชุมชนพร้อมทั้งสามารถสร้างเครือข่ายภาคีของชุมชนในการดำเนินกิจกรรม นับเป็นกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบ่มเพาะนักเรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีและมีความรับผิดชอบต่อสังคมตามหลักการของ “บวร”

“...เคยเห็นแบบสภานักเรียนออกทำกิจกรรมจิตอาสาข้างนอกโรงเรียนแบบไปทาสีโรงเรียน ทาสีสนามเด็กเล่น ไปแจกของวันเด็ก โครงการคุณธรรมที่ทำกันก็มี กิจกรรมที่หลายกลุ่มที่น่าจะเป็นประโยชน์กับรอบ ๆ โรงเรียน และเพื่อน ๆ ก็อยากที่จะไปจัดกิจกรรมข้างนอกบ้าง แล้วถ้าหวังเรื่องความปลอดภัยเราก็เริ่มจากแถวบ้านเราเองก่อนก็ได้ ที่บ้านจะได้ช่วยดูแลครู...” (ตัวแทนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, สัมภาษณ์ (2), 22 พฤศจิกายน 2562)

“...เราเคยจัดกิจกรรมในรูปแบบนี้มาก่อนแล้วบ้าง กิจกรรมจิตอาสา บำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งที่ผ่านมาก็เห็นผู้ปกครองกับคนข้างนอกเขาพร้อมที่จะสนับสนุนกิจกรรมของเด็ก ๆ อย่างพวกเรา ซึ่งถ้าโครงการเปิดกว้างให้ทำในพื้นที่นอกโรงเรียนได้น่าจะทำให้งานเกิดประโยชน์มากกว่าและใหญ่มากขึ้น ...” (ตัวแทนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, สัมภาษณ์ (3), 22 พฤศจิกายน 2562)

สรุปและอภิปรายผล

การขับเคลื่อนกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และจิตอาสา ในรูปแบบกระบวนการโครงการคุณธรรมทั้งระบบโรงเรียนของโรงเรียนวิสุทธิรังษี ภายใต้มีการดำเนินงานทั้ง 4 มิติ มีผลการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง ดังเห็นได้จากผู้เรียนส่วนใหญ่เกิดความตระหนักต่อองค์ความรู้ที่ได้รับ และประสบการณ์จากกระบวนการดำเนินโครงการมาพัฒนาตนเองและการปรับใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งรูปแบบของโครงการที่ดำเนินการยังสามารถใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้จริง สอดคล้องกับผลการศึกษาที่ผ่านมา ที่พบว่า การเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน (PBL) เป็นกระบวนการที่รวมทักษะที่หลากหลายไว้ด้วยกัน และเป็นทักษะที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันรอบตัวของผู้เรียน ทั้งการตั้งคำถาม การแสวงหาความรู้ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น กระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการจัดการต่อสภาพปัญหา ตลอดจนผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้มาประยุกต์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการปรับใช้ในชีวิตจริง (Thongame, 2018; Samahito, 2018; Praphin et al., 2019; Chaisawat, 2019; Phanpet et al., 2019) เช่นเดียวกับ Thomas John W. ที่กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้โดยใช้โครงการว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูง ที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ ศึกษา และทดลองด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นกระบวนการพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนให้สูงขึ้นอันเป็นคุณสมบัติพื้นฐานในการปรับตัวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้เป็นอย่างดี (Thomas, 2000)

ในขณะที่ผลการดำเนินโครงการต่อกระบวนการสร้างความตระหนักของผู้เรียนต่อประเด็นด้านคุณธรรม จริยธรรม พบว่า การขับเคลื่อนกระบวนการโครงการคุณธรรมทั้งระบบใน 4 มิติ ได้สร้างความตระหนักแก่ผู้เรียนต่อหลักการนำคุณธรรม จริยธรรมมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่าผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจต่อการสร้างคุณงามความดีทั้งต่อตนเองและสังคม และความตั้งใจในการทำความดีประโยชน์ให้กับสังคมโดยรวม โดยไม่หวังผลตอบแทน สอดคล้องกับผลการศึกษาของสรณีย์ สายศรี ที่พบว่า การมีจิตอาสา หรือจิตสาธารณะสิ่งสำคัญคือ บุคคลดังกล่าวต้องเป็นผู้มีจิตใจที่เปิดกว้าง พร้อมสำหรับการเป็นผู้ให้ เรียนรู้สำหรับการปรับตัวในสภาพแวดล้อมที่แตกต่าง รวมทั้งตระหนักถึงแรงจูงใจที่พร้อมจะทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ผ่านการทำงานเป็นหมู่คณะ จึงต้องอาศัยความสามัคคีเป็นกลไกในการขับเคลื่อน (Saisorn, 2015) เช่นเดียวกับผลการศึกษาที่พบว่า โครงการคุณธรรมที่ดำเนินการได้สร้างความรัก ความสามัคคีให้กับผู้เรียนที่ร่วมดำเนินการ

ทั้งนี้การดำเนินงานโครงการที่เกิดขึ้นทั้ง 101 โครงการ จากห้องเรียนละ 1 โครงการ เป็นโครงการที่เกิดจากการนำปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและในห้องเรียนของผู้เรียนเป็นพื้นฐานในการนำมาสร้างเป็นโครงการ ผ่านกระบวนการค้นหาคำตอบที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาที่เชื่อมโยงกับหลักคุณธรรม จริยธรรม หลักคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวพระบรมราโชบายในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางในการศึกษา จนประสบผลสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียน และการฝึกกระบวนการจิตสาธารณะที่เริ่มจากสิ่งรอบตัวของผู้เรียนเป็นฐาน สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ระบุไว้ในกระบวนการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสม (The government gazette, 1999) อย่างไรก็ตามการปรับรูปแบบการดำเนินงานหากมีการปรับปรุงให้เกิดความเหมาะสม ทั้งทางด้านรูปแบบการจัดกิจกรรม การบูรณาการหลักธรรมของศาสนาอื่น ๆ จะเป็นผลดี

อย่างยิ่งสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่สามารถเป็นต้นแบบการสร้างนวัตกรรม การเรียนรู้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะโรงเรียน ที่สามารถนำไปใช้ในบริบทโรงเรียนที่มีความหลากหลาย นับเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการจัดกิจกรรม และแลกเปลี่ยนเพื่อให้เกิดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการแสดงออกอย่างเต็มศักยภาพ และเสรีภาพในการแสดงออกตามหลักศาสตร์ที่ตนนับถือ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เรียน โรงเรียน ชุมชน และองค์กรทางศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งถัดไป

การศึกษาในครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาผลการขับเคลื่อนการเรียนรู้โดยใช้โครงการคุณธรรม 4 มิติ ตามรูปแบบโครงการคุณธรรมทั้งระบบของโรงเรียน และข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการขับเคลื่อนกิจกรรมจากมิติของนักเรียนผู้ดำเนินกิจกรรม ซึ่งเพื่อให้เกิดความครอบคลุมในทุกมิติจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาสำหรับมิติของคณะครู และผู้บริหารที่มีส่วนในการขับเคลื่อนกิจกรรม พร้อมทั้งการศึกษาค้นคว้าที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานเชื่อมโยงกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร่วมด้วย เพื่อให้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการศึกษาไปใช้

การดำเนินการขับเคลื่อนกระบวนการโครงการคุณธรรมทั้งระบบโรงเรียนของโรงเรียนวิสุทธรังษี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นกระบวนการขับเคลื่อนที่นำการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน (Project-Based Learning : PBL) มาประยุกต์ให้มีความสอดคล้องกับบริบทโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ประจำจังหวัด โดยหากมีการนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้สำหรับสถานศึกษาที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป จึงมีข้อเสนอแนะในการนำแนวคิดดังกล่าวไปขับเคลื่อน ดังนี้

1. การขับเคลื่อนกระบวนการโครงการคุณธรรมทั้งระบบเป็นกระบวนการที่มีการขับเคลื่อนแบบองค์รวมในการแก้ปัญหา ดังนั้นในกระบวนการดำเนินการจะต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจ ต่อรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน ทั้งคณะผู้บริหาร ครู และนักเรียน เพื่อให้การดำเนินการตรงตามเป้าหมาย และให้การขับเคลื่อนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการโครงการคุณธรรมทั้งระบบมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของผู้ขับเคลื่อน อันได้แก่ การขับเคลื่อนของบุคคลประเภทผู้บริหาร การขับเคลื่อนของคณะครู ในบทบาทผู้ให้คำปรึกษาและนิเทศติดตาม และการขับเคลื่อนของผู้เรียนในฐานะของการเป็นผู้ปฏิบัติ การดำเนินการฝึกอบรมจึงมีความแตกต่างในบทบาทที่ผู้ขับเคลื่อนแต่ละด้านรับผิดชอบ ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้เชี่ยวชาญในการอบรมให้ความรู้ในแต่ละด้านอย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

Chaisawat, W. (2019). The Effects of Using Mathematics Projects and Desirable Mathematical Characteristics of ThirdYear Students Majoring in Mathematics Faculty of Education RoiEt Rajabhat University. *Journal of Roi Et Rajabhat University*, 13(2), 87-96.

- Chongsatitoo, C. and Sukapirom, R. (2010). *Synthesis Report Concerning Research of Characteristic and Moral Together with Ethics Instillation Process in Other Countries (3th edition)*. Bangkok: Center for the Promotion of National Strength on Moral Ethics and Values.
- Johnson, D.W., and Johnson, R. (1994). *Leading the cooperative school*. (2nd ed.). Edina, MN: Interaction Book.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1972). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610
- National Moral Promotion Committee. (2016). *National Master Plan for Moral Promotion Issue 1 (B.E. 2559-2564)*. Retrieved from <http://www.mfa.go.th/acc/contents/files/other-20180719-160433-889866.pdf>
- Netwong, T. (2013). Development of Moral Reasoning Utilizing Group Investigation Cooperative Learning and Virtuous Project Base. *Journal of Multidisciplinary in Social Sciences*, 9(3), 67-79.
- Netwong, T. (2016). Development Of Moral Reasoning By Teaching Virtuous Project Following Sufficiency Economy Philosophy. *Journal of Industrial Education*, 15(1), 121-128.
- Office of the Education Council. (2012). *Report of Thailand education state of Year 2552-2553 "How to successfully revolutionize education"*. Bangkok: V.T.C Communication.
- Office of the National Economics and Social Development Council. (2016). *The twelfth National Economic and Social Development Plan (2017-2021)*. Retrieved from <http://www.royalthaipolice.go.th/downloads/plan12.pdf>
- Phanpet, S., Samartkit, S., Phondet, E., Sotat, S. and Rodklai, P. (2019). Development of the Instructional Process of Project Based Learning for Enhancing the Learners in the 21st Century of Phrapariyattidhamma School General Education Section Bangkok. *Journal of Educational Review Faculty of Educational in MCU*, 6(2), 122-137.
- Praphin, C., Kongmanus, K., Chiranuparp, C. and Kaewurai, W. (2019). The Development of an Instructional Model for Computer Subject Based on Project – Based Learning with Social Media to Enhance Information Communication and Technology Literacy for Upper Primary Students. *Journal of Education Naresuan University*, 21(1), 37-47.
- Saisorn, S. (2015). The Integration of the Buddhist principles for volunteer spirit. *Journal of Buddhist Studies Chulalongkorn University*, 26(3), 17-47.
- Samahito, C. (2018). Project-Based Learning, Experience Management and the Using of Graphic for Develop Thinking Skills for Early Childhood Education Students in the Eastern, the Western, Bangkok, and Metropolitan Regions. *Journal of Graduate School, Pitchayatat, Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 13(2), 19-28.
- The government gazette. (1999). *National Education Act B.E. 2542*. Retrieved from <https://person.mwit.ac.th/01-Statutes/NationalEducation.pdf>

Thitavamso, P. (2016). *Honor Celebration Project Guideline “Thai Youth Do Good for the King” (5th edition)*. Bangkok: Roong Aroon School Foundation.

Thomas, John W. (2000). *A Review of Research on Project-Based Learning*. Retrieved from https://pdfs.semanticscholar.org/8d83/f329aac63db3c67599f76323e37ace4a53bd.pdf?_ga=2.152332857.1864585955.1584800479-1141612128.1584800479

Thongaim, A. (2018). Project Based Learning For Developing Student In The 21st Century. *Valaya Alongkorn Review (Humanities and Social Science)*, 8(3), 185-199.